

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ที่มาและความสำคัญของการวิจัย

กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ จัดตั้งขึ้นเมื่อ 1 ตุลาคม 2515 เป็นองค์กรนำด้านการวิจัยและพัฒนาพืช เครื่องจักรกลการเกษตร และเป็นศูนย์บริการตรวจสอบรับรองมาตรฐานสินค้าเกษตรในระดับสากล โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มีภารกิจหลักในการศึกษา ค้นคว้า วิจัย ทดลอง และพัฒนาวิชาการเกษตรด้านต่าง ๆ ที่เกี่ยวกับพืช ให้บริการด้านการวิเคราะห์ ทดสอบ ตรวจสอบ รับรอง และให้คำแนะนำเกี่ยวกับเรื่องดิน น้ำ ปุ๋ย วัสดุการเกษตร ผลผลิต และผลิตภัณฑ์พืช การบริการส่งออกสินค้าเกษตร และอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง รวมถึงถ่ายทอดเทคโนโลยีการเกษตรแก่เจ้าหน้าที่ ส่วนราชการ เกษตรกร และเอกชนที่เกี่ยวข้อง (กรมวิชาการเกษตร, 2558)

ตลอดระยะเวลาที่ผ่านมา กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ได้มุ่งมั่นพัฒนางานด้านวิจัย รวมทั้งต่อยอดงานวิจัยที่ประสบผลสำเร็จมาโดยตลอด โดยมุ่งเน้นการพัฒนาอย่างรอบด้านทั้งด้านพืช สัตว์ ประมง พัฒนาสายพันธุ์และการแปรรูปต่าง ๆ รวมถึงเครื่องจักรกลการเกษตร เทคโนโลยีการผลิตใหม่ๆ การวิจัยด้านเศรษฐกิจ และการให้บริการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการเกษตร ไปสู่เกษตรกร ประชาชน และผู้สนใจทั่วไปซึ่งสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในการดำเนินชีวิตและการประกอบอาชีพหรือเพิ่มรายได้แก่ครอบครัว

เพื่อเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ผลงานวิจัยของหน่วยงานภายใต้กระทรวงเกษตรฯ ที่โดดเด่นทั้ง 15 หน่วยงานให้เป็นที่รู้จักและรับรู้ในวงกว้าง กระทรวงเกษตรฯ ได้มีนโยบายให้มีการจัดนิทรรศการแสดงผลงานวิจัยกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ขึ้นภายใต้ชื่อ “เกษตรวิจัย เกษตรไทยก้าวหน้า” ณ ห้องประชุม 115 (ชั้น 1) กระทรวงเกษตร ถนนราชดำเนินนอก ซึ่งได้เปิดตัววันแรกในวันที่ 3 สิงหาคม 2558 ที่ผ่านมา และจะให้แต่ละหน่วยงานหมุนเวียนมาจัดแสดงสัปดาห์เว้นสัปดาห์ไปจนถึงวันที่ 11 มีนาคม 2559 สำหรับรูปแบบการจัดนิทรรศการ จะเน้นนำเสนอผลงานที่เป็นรูปธรรม สามารถใช้งานได้จริงรวมทั้งการสาธิตให้เห็นถึงขั้นตอนการดำเนินงานต่าง ๆ ของงานวิจัย เพื่อกระตุ้นความสนใจในการศึกษาเรียนรู้เกี่ยวกับงานวิจัยให้แก่เกษตรกร และประชาชนคนไทยให้ขยายผลต่อไป อาทิ ฝายพับได้ในงานชลประทาน (Flap gate Weir) โดยกรมชลประทาน เทคโนโลยีการจัดการน้ำในนาข้าวอย่างประหยัดแบบเปียกสลับแห้ง โดยกรมการข้าว

การส่งเสริมการใช้ชุดเครื่องมือไถระเบิดดินดานในพื้นที่การปลูกพืชไร่ (มันสำปะหลัง) โดยกรมส่งเสริมการเกษตร การเปรียบเทียบคุณภาพเนยแข็งเฟต้าที่ผลิตจากน้ำนมโคและจากน้ำนมกระบือ โดยกรมปศุสัตว์ รูปแบบกลุ่มสมาชิกสหกรณ์ในชุมชนที่ก่อให้เกิดความเข้มแข็งต่อสหกรณ์ โดยกรมส่งเสริมสหกรณ์ การพัฒนาแหล่งน้ำบาดาลบนพื้นที่รับน้ำป้องกันการแพร่กระจายดินเค็ม โดยกรมพัฒนาที่ดิน การผลิตพันธุ์ปลากะรังที่มีมูลค่าสูงเชิงพาณิชย์ โดยกรมประมง การปฏิบัติการฝนหลวงเพื่อยับยั้งการเกิดพายุลูกเห็บ โดยกรมฝนหลวงและการบิน เกษตร เครื่องให้ความร้อนแบบไดอิเล็กตริกสำหรับหม้อทอดข้าว โดยสำนักงานพัฒนาการวิจัย การเกษตร (องค์การมหาชน) BIO-Product ความหลากหลายทางชีวภาพบนพื้นที่สูง โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาพื้นที่สูง (องค์การมหาชน) นวัตกรรมแผ่นใยไหม โดยกรมหม่อนไหม และไส้เดือนฝอยสายพันธุ์ไทยควบคุมแมลง โดยกรมวิชาการเกษตร เป็นต้น ทั้งนี้ กระทรวงเกษตร เชื่อมั่นว่า การจัดงานนิทรรศการแสดงผลงานวิจัยของกระทรวงเกษตรฯ ในครั้งนี้ จะเป็น ประโยชน์อย่างยิ่งต่อผู้ที่เกี่ยวข้องในทุกภาคส่วน โดยเฉพาะอย่างยิ่งในกลุ่มนักวิจัย นักวิชาการ ที่สามารถนำผลสำเร็จของงานวิจัยต่าง ๆ ไปต่อยอด เพื่อพัฒนาเทคโนโลยีและนวัตกรรม ด้านการเกษตรในการช่วยแก้ปัญหาและเพิ่มรายได้ และพัฒนาคุณภาพชีวิตอย่างรอบด้าน ให้แก่เกษตรกรต่อไป โดยกระทรวงเกษตรฯ มุ่งมั่นที่จะทำงานโดยยึดประโยชน์ของเกษตรกรเป็นที่ตั้ง โดยอาศัยการบูรณาการระหว่างหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง เพื่อนำพาภาคเกษตรของประเทศ ไปสู่การพัฒนาอย่างยั่งยืน

สำหรับผลงานวิจัยด้านพืชของกรมวิชาการเกษตร มีความหลากหลายทั้งยังเป็นเรื่องที่กำลังได้รับความสนใจและเป็นเรื่องใกล้ตัวสำหรับผู้ที่อยู่ในเมือง และล้วนเป็นผลงานวิจัยที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้จริงในระดับไร่นา และปรับใช้ในเชิงพาณิชย์ได้ อาทิ มะนาว พันธุ์พิจิตร 1 และการแปรรูปมะนาว โกโก้พันธุ์ต่าง ๆ การขยายพันธุ์โกโก้ และผลิตภัณฑ์โกโก้ พร้อมแนะนำพันธุ์ฝ้าย ขั้นตอนการแปรรูปจากปุ๋ยฝ้ายและผลิตภัณฑ์จากผ้าฝ้าย นอกจากนั้น ยังมี การแนะนำพันธุ์งาต่าง ๆ และผลิตภัณฑ์จากงา การจัดแสดงพันธุ์มะพร้าว ผลิตภัณฑ์จากน้ำมัน มะพร้าว ตลอดจนศัตรูมะพร้าวและการป้องกันกำจัด เช่น แมลงค้ำหนาม หนอนหัวดำ และด้วงมะพร้าว และผลงานวิจัยเกี่ยวกับซีโร่เวสต์ (Zero Waste) ซึ่งนำวัสดุที่ไม่ใช้แล้วมาใช้ให้เกิด ประโยชน์ อาทิ จานอัดจากเส้นใยเปลือกทุเรียน และการใช้เศษซากจากพืชทำวัสดุปลูกกล้วยไม้ แทนการใช้กาบมะพร้าว (กรมวิชาการเกษตร, 2558)

ผลสำเร็จงานวิจัยของมหาวิทยาลัยแม่โจ้ที่สามารถใช้ประโยชน์นอกจากงานวิจัยใน การต่อยอดให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ คือ การปรับปรุง พันธุ์ปทุมมา เพื่อออกสู่ตลาด ไม่ตัดดอก ของไทยโดยจากงานวิจัยของ ผศ.ดร.เฉลิมศรี นนทสวัสดิ์ศรี และคณะ สามารถผสมข้ามสายชนิด

พันธุ์สกุลปทุมมากับกระเจียว ทำให้เกิดความสำเร็จในการผสมข้ามสายพันธุ์ดังกล่าว ทำให้เกษตรกรสามารถลดขั้นตอนการเพาะเลี้ยง การสนับสนุนการจัดการได้ (สถาบันบ่มเพาะวิสาหกิจมหาวิทยาลัยแม่โจ้, 2559)

สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สนช. จัดตั้งขึ้นเมื่อวันที่ 1 ตุลาคม 2546 และได้ปรับเปลี่ยนรูปแบบเป็นองค์การมหาชน เมื่อ 1 กันยายน 2552 มีภารกิจหลักในการสร้างความตื่นตัวและสร้างบรรยากาศนวัตกรรมให้เกิดขึ้นในประเทศไทย โดยการส่งเสริมและสนับสนุนให้เกิดการดำเนินงานด้านนวัตกรรมทั้งในระดับภาคการผลิต ภาคการเกษตร และภาคบริการ ผ่านกลไกการสนับสนุนทั้งด้านวิชาการ และการเงิน ภายใต้โครงการ “แปลงเทคโนโลยีเป็นทุน” โครงการ “นวัตกรรมดี...ไม่มีดอกเบี้ย” และโครงการทุนเครือข่ายวิสาหกิจ (สำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน), 2555)

ขณะเดียวกันทางภาครัฐบาลได้มีการส่งเสริมและผลักดันการดำเนิน โครงการ Startup Thailand 2016 ขึ้นโดยเป็นโครงการของการดำเนินธุรกิจที่ใช้นวัตกรรมเข้ามาใช้เป็นส่วนประกอบในการดำเนินธุรกิจ โดยเป็นกระบวนการที่สามารถทำซ้ำ (Repeatable) ขยายตลาด (Scalable) เพื่อสร้างมูลค่าเพิ่ม และเติบโตอย่างก้าวกระโดด (Exponential growth) โดยฝักักธุรกิจรุ่นใหม่ให้สามารถใช้เทคโนโลยีใหม่ๆ มาต่อยอดธุรกิจให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์อย่างสร้างสรรค์ โดยตลาดการเกษตรยังคงเป็นแกนหลักในการขับเคลื่อน แต่จะเปลี่ยนการเกษตรแบบดั้งเดิมไปสู่การเกษตรสมัยใหม่ โดยมีเกษตรกรเป็นผู้ประกอบการ (จดหมายข่าวรัฐบาลเพื่อประชาชน, 2559 : 4)

กระทรวงเกษตรฯ โดยกรมวิชาการเกษตร จับมือ สนช. ลงนามบันทึกความร่วมมือ “การพัฒนาและสนับสนุนนวัตกรรมการวิจัยเกษตรสู่เชิงพาณิชย์” หนุ่่งงานวิจัยด้านเกษตร-เกษตรอินทรีย์ เครื่องจักรกลเกษตร ห่วงขยายผลสู่เชิงการค้า ควบคู่พัฒนางานวิจัยให้เกิดความเข้มแข็งทั้งนี้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ มีนโยบายในการนำเทคโนโลยีและนวัตกรรมจากผลงานวิจัยทางการเกษตรของทุกหน่วยงานในสังกัด ไปใช้ในการแก้ปัญหาการผลิตของเกษตรกร ทั้งการพัฒนาเพิ่มผลผลิต การลดต้นทุนการผลิต และการสร้างมูลค่าเพิ่มทางการเกษตรให้แก่เกษตรกรในทุกพื้นที่การผลิต ซึ่งจะเห็นได้จากที่กระทรวงเกษตรฯ มอบหมายให้สำนักงานพัฒนาการวิจัยการเกษตร (องค์การมหาชน) ที่กระทรวงเกษตรฯ ดำริตั้งขึ้น เพื่อให้มีหน้าที่สนับสนุนให้ทุนวิจัยเพื่อส่งเสริมพัฒนางานวิจัยด้านการเกษตรกับหน่วยงานทั้งภายในและภายนอกกระทรวงเกษตรฯ และผลักดันผลงานวิจัยที่สำเร็จแล้วไปสู่วงการเกษตร ทั้งในรูปแบบใช้เป็นประโยชน์สาธารณะหรือเชิงพาณิชย์ ซึ่งมีภาคเอกชนมาขอรับสิทธิถ่ายทอดเทคโนโลยี ทำให้เกิดการพัฒนาการเกษตรของประเทศอย่างต่อเนื่อง ดังนั้น เพื่อให้เกิดความร่วมมือในการพัฒนานวัตกรรมวิจัยการเกษตร

ผู้เชิงพาณิชย์ กระทรวงเกษตรฯ โดยกรมวิชาการเกษตร และสำนักงานนวัตกรรมแห่งชาติ (องค์การมหาชน) หรือ สนช. จึงร่วมลงนามบันทึกข้อตกลงความร่วมมือเรื่อง “การพัฒนาและสนับสนุนนวัตกรรมการวิจัยเกษตรผู้เชิงพาณิชย์” ระยะที่ 2 มีระยะเวลาดำเนินการ 2 ปี เพื่อสร้างความร่วมมือในการส่งเสริมและสนับสนุนการนำผลงานวิจัย โดยเฉพาะด้านการเกษตร เกษตรอินทรีย์ และเครื่องจักรกลการเกษตรของกรมวิชาการเกษตร ไปใช้ประโยชน์ในเชิงพาณิชย์ พร้อมทั้งแลกเปลี่ยนข้อมูลและองค์ความรู้ด้านการวิจัยและพัฒนานวัตกรรมทางการเกษตรระหว่างกัน และมุ่งถ่ายทอดเทคโนโลยีสู่กลุ่มเป้าหมายทั้งภาครัฐ เอกชน และเกษตรกร เพื่อให้มีการส่งออกสินค้าเกษตรที่มีคุณภาพ ได้มาตรฐาน ทั้งพืชผัก ผลไม้ และผลิตภัณฑ์อาหารแปรรูป ตลอดจนสร้างความเข้มแข็งด้านการวิจัยและพัฒนาวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยีและนวัตกรรม เพื่อขยายผลในเชิงพาณิชย์ ซึ่งจะทำให้เกิดประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศในอนาคต ในส่วนของ สนช. จะสนับสนุนเงินอุดหนุนแก่ภาคเอกชนไม่ว่าจะเป็นผู้ประกอบการ สหกรณ์ และวิสาหกิจชุมชน ในการพัฒนานวัตกรรมทั้งด้านสินค้าและบริการที่ตอบสนองความต้องการของตลาด พร้อมทั้งต่อยอดองค์ความรู้ด้านการเกษตรหรือร่วมทดสอบประสิทธิภาพ นอกจากนี้ ยังร่วมแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารที่เกี่ยวข้องกับโครงการนำร่อง และร่วมเผยแพร่ประชาสัมพันธ์สินค้า นวัตกรรมทางการเกษตร เพื่อสร้างโอกาสทางการตลาดและเป็นการเพิ่มมูลค่าสินค้าด้วย สำหรับความร่วมมือกับ สนช. ในการพัฒนาและสนับสนุนนวัตกรรมการวิจัยการเกษตรผู้พาณิชย์ ระยะที่ 2 นี้ สนช. และภาคเอกชนที่เข้าร่วมโครงการนำร่องรับการถ่ายทอดเทคโนโลยีหนึ่งนวัตกรรมไปสู่เชิงพาณิชย์ จะชำระค่าธรรมเนียมแรกเริ่มให้แก่กรมวิชาการเกษตร จำนวน 100,000 บาท ในการขออนุญาตนำเทคโนโลยีหรือองค์ความรู้ หรือผลงานวิจัยด้านการเกษตรไปใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์ โดย สนช. และหน่วยงานเอกชนจะรับผิดชอบค่าธรรมเนียมแรกเริ่มฝ่ายละ 50,000 บาท ซึ่งกรมวิชาการเกษตรจะนำไปใช้ต่อยอดส่งเสริมการวิจัยด้านการเกษตรต่อไป (ฐานเศรษฐกิจ, 2558)

จุดแข็งของภาคเหนือที่เป็นแหล่งอาหารที่อุดมสมบูรณ์ของประเทศมีความหลากหลายของ ผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรทำให้หลายจังหวัดในภาคเหนือ โดยเฉพาะจังหวัดเชียงใหม่ ลำพูน ลำปาง และ แม่ฮ่องสอน กลายเป็นแหล่งผลิตและแปรรูปสินค้าเกษตรเพื่อการส่งออก ทำรายได้เข้าประเทศต่อปีมูลค่ามหาศาล ส่งผลดีต่อเกษตรกรในภาคการผลิต ธุรกิจเกษตร อุตสาหกรรม และอาหาร ตลอดจนอุตสาหกรรมที่เกี่ยวข้องทั้งระบบ นอกจากนั้นในภาคเหนือยังมีธุรกิจอาหารที่หลากหลายและส่งออกทั่วโลก มีแหล่งความรู้เกี่ยวกับอาหารมากมาย มีสถาบันการศึกษาที่มีผลงานด้านการวิจัยพัฒนาสาขาการเกษตรและชีวเทคโนโลยีเป็นทุนอยู่จำนวนมากที่จะสามารถแปรองค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัยและพัฒนาให้เป็นรูปธรรม อันนำมาซึ่งการถ่ายทอดเทคโนโลยีกับ

ภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งผู้ประกอบการ เกษตรกร นำไปสู่การพัฒนาผลิตภัณฑ์ด้านอาหารที่สร้างมูลค่าเพิ่มทางธุรกิจ อันจะเป็นแนวทางขับเคลื่อนเศรษฐกิจด้วยความรู้ และเป็นจุดแข็งที่ช่วยดึงดูดการลงทุนจาก ต่างประเทศได้เป็นอย่างดี (สำนักบริหารยุทธศาสตร์ กลุ่มจังหวัดภาคเหนือตอนบน 1, 2556)

การเกิดขึ้นของประชาคมอาเซียน (ASEAN Community : AC) โดยเฉพาะประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Community : AEC) ในปี พ.ศ.2558 นี้ ทุกประเทศสมาชิกต้องมีการเตรียมความพร้อมและเตรียมการรับมือกับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน สำหรับประเทศไทยนั้นถือเป็นสิ่งที่ท้าทายที่จะทำให้ประชาชนทุกคนเข้าถึงในเรื่องนี้ เพราะการเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนถือเป็นเรื่องใหม่สำหรับประชาชนอย่างมาก และมีเพียงประชาชนส่วนน้อยเท่านั้นที่ทราบ รับรู้และตระหนักถึงการเตรียมความพร้อมและเตรียมการรับมือกับการก้าวสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ซึ่งประชาชนที่ตระหนักและเตรียมการในเรื่องนี้จะมีเพียงผู้ที่อยู่ในแวดวงผู้มีความรู้การศึกษาดีในระดับอาจารย์มหาวิทยาลัย นักวิจัย นักการเมืองและผู้นำทางสังคมเท่านั้น แต่ขณะเดียวกันประเทศไทยก็มีได้ละความพยายามในการสร้างความตระหนักและการเตรียมความพร้อมให้กับพลเมืองไทยทุกคน (วิระศักดิ์ สมยานะ, 2558)

หากมองถึงนโยบายการวิจัยที่ต้องลงสู่ชุมชนท้องถิ่นภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรนั้น จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการเกษตรในลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย ผลของการเปิดอาเซียนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ย้ายถิ่นฐานแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานภาคเกษตรในเชียงใหม่อย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย ต่อไปเชียงใหม่ยังจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเมื่อมีการเชื่อมโยง North-South Corridor จากทางตอนใต้ของจีน รวมถึง East-West Corridor จากสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งเชื่อมต่อกันทางถนน และรถไฟความเร็วสูง นอกจากนั้นเชียงใหม่ยังจะเป็นศูนย์กลางทางการบิน ในอนุภูมิภาคด้วย การขยายตัวของจังหวัดเชียงใหม่เองที่มีการสร้างเครือข่ายสาธารณูปโภค เช่นถนนวงแหวน และศูนย์กลางการประชุมนานาชาติ เชียงใหม่จึงมีความพร้อมในการพัฒนาเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้สูง การกระจายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรจะเกิดประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

โดยช่วงที่ผ่านมาจังหวัดเชียงใหม่ ได้เปิดศูนย์ประชาคมอาเซียน รองรับการประสานงานทุกภาคส่วน ขับเคลื่อนเข้าสู่ประชาคมอาเซียน โดยมีการจัดตั้งอนุกรรมการ 3 คณะ ตาม 3 เสาหลักประชาคมอาเซียน โดยพาณิชย์จังหวัดเชียงใหม่ เป็นประธานคณะอนุกรรมการประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน พัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์จังหวัดเป็นประธานคณะอนุกรรมการประชาคมสังคมและวัฒนธรรมอาเซียน และปลัดจังหวัดเชียงใหม่เป็นประธานคณะอนุกรรมการการเมือง

และความมั่นคงอาเซียน และมีหน่วยงานที่เกี่ยวข้องร่วมเป็นคณะกรรมการศูนย์ฯ ซึ่งหากพิจารณาถึงจังหวัดเชียงใหม่ นั้น ข้อดีของปรากฏการณ์เปิดเสรีอาเซียนสำหรับจังหวัดเชียงใหม่เป็นหลักฐานเชิงประจักษ์ได้หลายประการ เช่น เศรษฐกิจการค้าคึกคักขึ้น โดยเฉพาะธุรกิจด้านการเกษตร การผลิตอาหาร ร้านค้า การศึกษา และการแพทย์ โดยมีเชียงใหม่เป็นศูนย์กลางมานานและมากขึ้นมาโดยตลอด ซึ่งในภูมิภาคเหนือของไทย รวมถึงจีนตอนใต้ พม่าและลาวตอนบน ล้วนมุ่งสู่จังหวัดเชียงใหม่ทั้งสิ้น (วิระศักดิ์ สมยานะ, 2558)

หากมองถึงนโยบายการวิจัยที่ต้องลงสู่ชุมชนท้องถิ่นภายใต้กรอบประชาคมอาเซียนด้านการพัฒนาเศรษฐกิจการเกษตรนั้น จังหวัดเชียงใหม่ถือว่าเป็นจังหวัดหนึ่งที่มีศักยภาพด้านการเกษตรในลำดับต้น ๆ ของประเทศไทย ผลของการเปิดอาเซียนก่อให้เกิดปรากฏการณ์ย้ายถิ่นฐานแรงงานต่างด้าวเข้ามาทำงานภาคเกษตรในเชียงใหม่อย่างต่อเนื่องส่วนใหญ่เป็นแรงงานจากประเทศเพื่อนบ้านของไทย ต่อไปเชียงใหม่ยังจะเป็นศูนย์กลางทางเศรษฐกิจเมื่อมีการเชื่อมโยง North-South Corridor จากทางตอนใต้ของจีน รวมถึง East-West Corridor จากสหภาพเมียนมาร์ ซึ่งเชื่อมต่อกันทางถนน และรถไฟความเร็วสูง นอกจากนั้นเชียงใหม่ยังเป็นศูนย์กลางทางการบิน ในอนุภูมิภาคด้วย การขยายตัวของจังหวัดเชียงใหม่เองที่มีการสร้างเครือข่ายสาธารณูปโภค เช่น ถนนวงแหวน และศูนย์กลางการประชุมนานาชาติ เชียงใหม่จึงมีความพร้อมในการพัฒนาด้านการเกษตรเพื่อเข้าสู่ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนได้สูง การกระจายตัวของเศรษฐกิจภาคเกษตรจะเกิดประสิทธิภาพในทุก ๆ ด้าน

ด้วยเหตุนี้ คณะนักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเพื่อทบทวนและวิเคราะห์สถานการณ์และทิศทางการวิจัยของมหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงใหม่ ต่อภาคเกษตรเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ต่อการปรับตัวในอาเซียน โดยจัดทำเป็นโครงการก่อนการวิจัยจริง (Pre-research) เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการเพื่อทบทวนแผนกลยุทธ์ท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ด้านเศรษฐกิจเกษตร วิเคราะห์สถานการณ์การแข่งขันในอาเซียนต่อภาคเกษตร ปัญหา และอุปสรรค เพื่อให้ได้โจทย์วิจัย ซึ่งการทำ Pre-research ครั้งนี้ได้จัดขึ้นในวันที่ 9 กันยายน พ.ศ. 2558 ณ โรงแรมดิเอ็มเพรส เชียงใหม่ ภายในงานมีหน่วยงานเข้าร่วมมากกว่า 40 หน่วยงาน ทั้งภาครัฐ เอกชน รัฐวิสาหกิจ และชุมชนเกษตร รวมถึงท้องถิ่นจังหวัดเชียงใหม่ อีกทั้งการวิจัยครั้งนี้ได้รับความอนุเคราะห์จากที่ปรึกษาและผู้ทรงคุณวุฒิที่เชี่ยวชาญเรื่องของแนวคิดการพัฒนาท้องถิ่น ได้แก่ ศ.นพ.วิจารณ์ พานิช และ รศ.ดร.เสรี พงศ์พิศ (อธิการบดี สถาบันการเรียนรู้เพื่อปวงชน) โดยความกรุณาจาก ศ.ดร.อภิชาติ พันธเสน ที่ปรึกษาชุดโครงการวิจัยนี้ ร่วมกับ ศ.ดร.อารี วิบูลย์พงศ์ (คณะเกษตรมหาวิทยาลัยเชียงใหม่) และ ศ.ดร.ทรงศักดิ์ ศรีบุญจิตต์ (คณะเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่) และผู้แทนจากหน่วยงานภาคเกษตรและเศรษฐกิจของจังหวัดเชียงใหม่ที่สำคัญคือ กรมส่งเสริม

การเกษตร เกษตรอำเภอ และสำนักงานเศรษฐกิจการเกษตร รวมถึงกรมพัฒนาชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ทำให้การประชุมเชิงปฏิบัติการสามารถสรุปปัญหาที่เกิดขึ้นกับภาคเกษตรของท้องถิ่นในจังหวัดเชียงใหม่ ที่สำคัญ คือ ปัญหาด้านการต่อยอดการวิจัยภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน

ดังนั้นนักวิจัยจึงได้จัดทำโครงการวิจัยเรื่อง “การวิจัยเพื่อต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (Research to further the agriculture part of Chiang Mail community for commercial and public advantages under the ASEAN economic community)” ภายใต้โครงการ “การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Research to further the agriculture part of Chiang Mail community for commercial and public advantages under the ASEAN economic community)” โดยมีวัตถุประสงค์คือ เพื่อศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเสนอเป็นยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพของการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ให้กับหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง 17 หน่วยงาน ได้แก่ 1) ศูนย์ส่งเสริมอุตสาหกรรมภาคที่ 1 จังหวัดเชียงใหม่ 2) สมาคม SME แห่งประเทศไทย 3) มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ 4) มหาวิทยาลัยแม่โจ้ 5) มหาวิทยาลัยพายัพ 6) มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ 7) มหาวิทยาลัยพะเยา 8) มหาวิทยาลัยราชภัฏอุดรดิตถ์ 9) มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง 10) สำนักงานพัฒนาชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ 11) โครงการพิเศษสวนเกษตรเมืองงายในพระองค์สมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์พระบรมราชินีนาถ 12) สำนักงาน ปปช.เชียงใหม่ เขต 5 (เชียงใหม่) 13) กรมวิชาการเกษตร กระทรวงเกษตรและสหกรณ์ 14) กลุ่มแผนพัฒนาเขตเศรษฐกิจการเกษตร 15) สถาบันการจัดการเพื่อชนบทและสังคม (Rural and Social Management Institution: RUSMI) 16) สำนักงานผู้ตรวจการแผ่นดิน และ 17) ศูนย์คุณธรรม (องค์การมหาชน) อันจะนำไปขยายผลต่อไปในระดับภูมิภาค

1.2 วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1.2.1 เพื่อศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

1.2.2 เพื่อศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการต่อยอดงานวิจัยภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.3 ขอบเขตของการวิจัย

โครงการวิจัยมีขอบเขตการวิจัยเป็นระยะเวลาทั้งสิ้น 3 ปี โดยเป็นศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ศึกษาแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้กรอบประชาคมอาเซียน ในการขยายผลต้นแบบการพัฒนาภาคเศรษฐกิจการเกษตรในระดับภูมิภาคต่อไป

โดยงานวิจัยในครั้งนี้จะเป็นการศึกษาปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้น รวมถึง การศึกษาศักยภาพของชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ เพื่อวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคม เศรษฐกิจอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขันในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และเพื่อเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ อันจะนำไปสู่การวิเคราะห์หาแนวทางในประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ ในเขตพื้นที่ 25 อำเภอ ของจังหวัดเชียงใหม่ ทั้งสิ้น 207 ตำบล โครงการวิจัยครั้งนี้ อาศัยวิธีการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อสะท้อนปัญหาและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นกับการพัฒนาชุมชนเกษตรจังหวัดเชียงใหม่ ให้สามารถแข่งขันได้ในอาเซียน (AC) จนได้ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน ด้านการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ จังหวัดเชียงใหม่ จำนวน 20 ชุมชน เพื่อขยายผลไปสู่โครงการปีที่ 2 (พ.ศ. 2561) ใช้ระยะเวลา 12 เดือน ให้ได้ต้นแบบการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ด้านการใช้ประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ จำนวน 30 ชุมชน และเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของการพัฒนาและประสิทธิภาพสูงสุดจึงต่อยอดไปสู่โครงการปีที่ 3 (พ.ศ. 2562) ใช้ระยะเวลา 12 เดือน โดยการขยายผลอีกจำนวน 50 ชุมชน จากนั้นจึงสามารถเสนอ

แนวทางในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน ในภาพรวมของจังหวัดเชียงใหม่ พร้อม กับประเมินมูลค่าเพิ่มของโครงการในการเพิ่มขีดความสามารถให้กับชุมชนท้องถิ่น จังหวัด เชียงใหม่ ผู้การแข่งขันใน AEC อันจะนำไปสู่การขยายผลสู่ นโยบายระดับจังหวัดเพื่อกำหนดเป็น แผนยุทธศาสตร์และกลยุทธ์การพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ เป้าหมาย 100 ชุมชน ต่อไป

1.4 วิธีดำเนินการวิจัย

โครงการวิจัยมีวิธีการดำเนินการวิจัยดังนี้

1.4.1 ประชากร/กลุ่มตัวอย่าง/ผู้เข้าร่วมการวิจัย

ขั้นตอนที่ 1 กำหนดกลุ่มตัวอย่างในจังหวัดเชียงใหม่ ที่มีความต้องการเข้าร่วม โครงการ ใช้วิธีสุ่มแบบแบ่งชั้น (Stratified sampling) จากอำเภอต่าง ๆ ที่สนใจจะเข้าร่วมโครงการ ทั้งหมด 25 อำเภอ

ขั้นตอนที่ 2 กำหนดกลุ่มตัวอย่าง โดยมีผู้เข้าร่วมโครงการทั้งสิ้น 20 ชุมชน คัดเลือกให้เหลือ 3 ชุมชน ที่มีศักยภาพด้านการต่อยอดภาคการเกษตรให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์ และสาธารณะ เมื่อเปรียบเทียบกับประชคมอาเซียน

1.4.2 ข้อมูลและเครื่องมือในการวิจัย

1) ข้อมูลปฐมภูมิ ได้จากการสำรวจ สอบถามและสัมภาษณ์ในพื้นที่ 25 อำเภอ 3 ชุมชน ทั่วจังหวัดเชียงใหม่

2) ข้อมูลทุติยภูมิ ได้แก่ เอกสาร งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาศักยภาพชุมชนเกษตร ในจังหวัดเชียงใหม่ การวิจัยและพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่ ในประเด็นการต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนให้เกิดประโยชน์เชิงพาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียนอย่างสร้างสรรค์ บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง และ การเสนอยุทธศาสตร์ในการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรชุมชน จังหวัดเชียงใหม่

3) ชนิดเครื่องมือการประเมิน แบบสัมภาษณ์ แบบสังเกต และแบบประเมิน ดังนี้

3.1) แบบฟอร์มแสดงความประสงค์เข้าร่วมโครงการ (ภาคผนวก ข)

3.2) แบบฟอร์มเพื่อประเมินคัดกรองผู้เข้าร่วมโครงการ (ภาคผนวก ค)

3.3) แบบฟอร์มวิเคราะห์และประเมินผลในส่วนของผลผลิตใช้แบบ

สำรวจ Diamond Model ของ Michael E. Porter (ภาคผนวก ง)

3.4) แบบฟอร์มการประเมิน Focus Group 3 กลุ่มเป้าหมาย ได้แก่ ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคชุมชน

1.5 ผลที่คาดว่าจะได้รับ

1.5.1 ทราบศักยภาพชุมชนเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่

1.5.2 ทราบแนวทางการพัฒนาศักยภาพภาคการเกษตรของชุมชน จังหวัดเชียงใหม่
ในประเด็นการต่อยอดภาคการเกษตรของชุมชนจังหวัดเชียงใหม่ ให้เกิดประโยชน์เชิง
พาณิชย์และสาธารณะ ภายใต้ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน อย่างสร้างสรรค์ เพื่อการแข่งขัน
ในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน บนพื้นฐานปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง

1.6 นิยามศัพท์

ชุมชน (community) หมายถึง บุคคลที่อาศัยอยู่ในบริเวณใดที่หนึ่งที่มีความสัมพันธ์กัน
ในฐานะเป็นเครือญาติหรือเพื่อนบ้าน โดยมีการใช้ชีวิตร่วมกันมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน

ชุมชนเกษตร (Agricultural Community) หมายถึง ชุมชนที่คนในชุมชนส่วนใหญ่มี
อาชีพหลักในการเลี้ยงชีพเป็นเกษตรกร

ประชาคมอาเซียน (ASEAN community) หมายถึง การร่วมกันทางเศรษฐกิจของประเทศ
ในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในด้านการต่อรองทางเศรษฐกิจ การส่งออก และการนำเข้าของ
สินค้า ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ดำเนินการควบคู่ไปกับ ประชาคมการเมืองและความมั่นคง
อาเซียน (ASEAN political-security community: APSC) และประชาคมสังคม-วัฒนธรรมอาเซียน
(ASEAN socio-cultural community: ASCC) ซึ่งเป็นสามส่วนหลักของประชาคมอาเซียน

ประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน (ASEAN Economic Competition) หมายถึง การร่วมกันทาง
เศรษฐกิจของประเทศในเขตอาเซียน เพื่อผลประโยชน์ในด้านการต่อรองทางเศรษฐกิจ
การส่งออก และการนำเข้าของสินค้า

ปรัชญาของเศรษฐกิจพอเพียง (Sufficiency Economy) หมายถึง ปรัชญาที่ชี้ถึงแนว
ทางการดำรงชีวิต และปฏิบัติตนของประชาชนทุกระดับตั้งแต่ครอบครัว ชุมชน จนถึงระดับรัฐทั้ง
ในการดำรงชีวิตประจำวัน การพัฒนาและบริหารประเทศ ให้ดำเนินไปในทางสายกลาง
โดยเฉพาะการพัฒนาเศรษฐกิจเพื่อให้ก้าวทันต่อโลกยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนา (development) หมายถึง ความเจริญก้าวหน้าโดยทั่ว ๆ ไป เช่น การพัฒนา
ชุมชน พัฒนาประเทศ คือการทำให้สิ่งเหล่านั้นให้ดีขึ้น เจริญขึ้นสนองความต้องการของประชาชน
ส่วนใหญ่ให้ได้ดียิ่งขึ้น หรืออาจกล่าวได้ว่า “การพัฒนา” เป็นกระบวนการของการเคลื่อนไหวจาก
สภาพที่ไม่น่าพอใจไปสู่สภาพที่น่าพอใจ การพัฒนาเป็นกระบวนการที่เปลี่ยนแปลงอยู่เสมอ
ไม่หยุดนิ่งการพัฒนามีความสัมพันธ์โดยตรงกับความเปลี่ยนแปลง กล่าวคือ การพัฒนา หมายถึง
กระบวนการของการเปลี่ยนแปลงที่มีการวางแผนไว้แล้ว คือการทำให้ลักษณะเดิมเปลี่ยนแปลงไป

โดยมุ่งหมายว่าลักษณะใหม่ที่เข้ามาแทนที่นั้นจะดีกว่าลักษณะเก่า แต่โดยธรรมชาติแล้ว การเปลี่ยนแปลงย่อมเกิดปัญหาในตัวเอง เพียงแต่ว่าจะมีปัญหามากหรือปัญหาน้อย

ประโยชน์เชิงพาณิชย์ (Commercial Advantage) หมายถึง ลักษณะงานวิจัยและ/หรือ งานสร้างสรรค์ที่จะนำไปสู่การพัฒนาเป็นสิ่งประดิษฐ์ หรือผลิตภัณฑ์ซึ่งก่อให้เกิดรายได้ หรือนำไปสู่การเพิ่มประสิทธิภาพการผลิต

ประโยชน์เชิงสาธารณะ (Public Advantage) หมายถึง การนำผลงานวิจัยไปใช้ให้เกิด ประโยชน์แก่สาธารณชนในเรื่องต่าง ๆ ที่ทำให้คุณภาพชีวิตและเศรษฐกิจของประชาชนดีขึ้น ได้แก่ การใช้ประโยชน์ด้านการประกอบอาชีพ ด้านการบริหารจัดการสำหรับวิสาหกิจขนาดกลาง และขนาดย่อม (SME) ด้านการส่งเสริมประชาธิปไตย ภาคประชาชน ด้านศิลปะและวัฒนธรรม และด้านวิถีชีวิตแบบเศรษฐกิจพอเพียง เป็นต้น

ศักยภาพ (Potentiality) หมายถึง ความชำนาญในด้านต่าง ๆ ซึ่งเป็นองค์ประกอบที่สำคัญ ที่ทำให้บุคคลสามารถกระทำการหรือลดเว้นกระทำการในกิจการใด ๆ ให้ประสบความสำเร็จหรือ ล้มเหลว ซึ่งความสามารถเหล่านี้ได้มาจากการเรียนรู้ ประสบการณ์ การฝึกฝน และการปฏิบัติงาน เป็นนิสัย